

*Решитько А. Д.,**старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін  
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ*

## АВТОРСЬКА КАЗКА ЯК РІЗНОВИД ДИСКУРСУ

**Анотація.** У статті розглянуто авторську казку як унікальний різновид художнього дискурсу, що поєднує індивідуально-естетичну творчість з комунікативно-прагматичними функціями мови. Авторська казка аналізується не лише як літературний жанр, а як дискурсивна практика, що відображає мовну картину світу, ментальність епохи та світогляд конкретного автора. Здійснено спробу визначити місце авторської казки в загальній структурі дискурсу, зокрема з урахуванням її жанрових, стилістичних, ідеологічних та культурних особливостей. Акцентовано увагу на відмінностях між авторською та фольклорною казкою, що проявляються в особистісному характері висловлювання, наявності конкретного автора, інтерпретаційної відкритості тексту та вплетеності у соціальний, історичний або філософський контекст.

Проаналізовано механізми реалізації дискурсивної функції казки через мовні, наративні та інтертекстуальні засоби. Зокрема, досліджено роль символізму, алегорії, метафори як інструментів смислотворення. Особлива увага приділена тому, як авторська казка формує й транслює ціннісні орієнтири, соціальні настанови, моральні категорії та культурні коди, зумовлені як особистістю автора, так і національною традицією. У статті наведено приклади казок відомих європейських і українських авторів, які функціонують як автономні дискурсивні системи, здатні ініціювати критичне осмислення дійсності, виховувати емоційний інтелект і формувати національну ідентичність читача.

Узагальнено, що авторська казка є не лише літературним жанром, а й потужним інструментом культурної комунікації, що слугує платформою для діалогу між автором і читачем, минулим і сучасним, реальним і уявним. Визначено перспективи подальших досліджень авторської казки в межах когнітивної лінгвістики, лінгвокультурології, літературознавства та соціальної комунікації.

**Ключові слова:** авторська казка, дискурс, художній дискурс, комунікація, наратив, інтертекстуальність, мовна картина світу.

У сучасному гуманітарному знанні зростає інтерес до вивчення мови не лише як системи знаків, а як динамічного процесу комунікації, тісно пов'язаного з культурою, мисленням та соціальною взаємодією. У цьому контексті поняття дискурсу посідає чільне місце у дослідженнях, що стосуються міждисциплінарного перетину лінгвістики, літературознавства, філософії, культурології. Дискурс розглядається як мовлення, занурене в ситуацію, як процес породження і тлумачення текстів у межах певного соціокультурного контексту.

Одним із важливих і водночас недостатньо досліджених аспектів у цьому напрямі є аналіз авторської казки як особливого типу художнього дискурсу. На відміну від фольклорної (народної) казки, яка є колективною формою усної творчості, авторська казка створюється конкретним індивідом і відобра-

жає його особисту мовну картину світу, ціннісні орієнтири, естетичні і філософські пріоритети. Вона вирізняється виразною суб'єктивною позицією, стилістичною оригінальністю, наявністю символіки, інтертекстуальних посилань та глибоким концептуальним навантаженням.

З огляду на це, актуальним є вивчення авторської казки як дискурсу, тобто як комунікативного явища, що відбувається в межах літературної системи, але водночас виходить за її межі у сферу соціального, етичного, ідеологічного. Такий підхід дозволяє побачити в авторській казці не лише жанрову специфіку, а й здатність до продукування нових смислів, впливу на читача, формування уявлень про світ, добро, зло, мораль та ідентичність.

Метою цієї статті є аналіз авторської казки як типу художнього дискурсу, виявлення її комунікативно-прагматичних особливостей, смислової наповненості та потенціалу для трансляції цінностей у межах літературної комунікації. Основну увагу зосереджено на з'ясуванні механізмів, за допомогою яких авторська казка реалізує свій дискурсивний вплив і взаємодіє з культурним та соціальним середовищем.

Дискурс у лінгвістичному та філософському контексті визначається як сукупність мовних та невербальних актів, що відбуваються в межах певної комунікативної ситуації. Цей термін широко використовується у різних дисциплінах, зокрема в лінгвістиці, філософії, соціології, культурології. У загальному розумінні дискурс – це не просто текст, а й контекст, у якому він розгортається, а також процес його інтерпретації та взаємодії з аудиторією [1].

Казка як жанр художнього дискурсу є цілісним комунікативним актом, в якому переплітаються особисті та колективні наративи, соціальні ідеї та культурні символи. Авторська казка, на відміну від фольклорної, є результатом свідомого творчого процесу конкретного автора, що визначає її особливості як різновиду дискурсу.

Дискурсивна природа авторської казки полягає в її здатності передавати певні ідеї, соціокультурні норми та інтерпретації реальності через форму наративу. Якщо традиційна казка, в основному, несе мораль, як безпосередньо зрозумілу настанову, то авторська казка часто перетворюється на багатошаровий текст, який стимулює до рефлексії і критичного осмислення. Вона формує не лише світоглядні категорії, а й ставлення до моральних, естетичних та соціальних норм [2].

Одним із важливих аспектів є різноманітність дискурсів, які можуть бути присутніми в авторській казці. Казка не обмежується лише одним видом дискурсу, а часто поєднує кілька. Це можуть бути:

Морально-етичний дискурс. Казка часто задає питання про добро та зло, справедливість та несправедливість, добро і зло, що відображає певні етичні орієнтири автора. Вона пропонує

читачеві не лише фіксовані моральні постулати, але й ситуації, в яких моральність є подекуди відносною, що дозволяє відкривати нові значення.

**Соціокультурний дискурс.** У рамках соціокультурного дискурсу авторська казка може розглядатися як критика або осмислення соціальних норм, роль окремих груп у суспільстві, аналіз влади та авторитету. Наприклад, казки, що містять критику соціальних інститутів або звертаються до питання соціальної справедливості (як у творах О. Вайльда чи Г. Крістіана Андерсена).

**Ідеологічний дискурс.** Авторська казка може бути також виразом певної ідеології, що маніпулює соціальними або політичними уявленнями. У таких творах ми можемо спостерігати авторську позицію, спрямовану на визначення «правильних» соціальних практик, на вплив на громадську думку через певні символи та образи.

**Філософський дискурс.** Відзначено, що автори казок, таких як Льюїс Керрол чи Оскар Вайльд, часто порушують питання існування, абсурду, пізнання реальності та сенсу життя через гру образів і ситуацій. Філософські аспекти в авторських казках дозволяють читачеві розглядати казку як більш глибокий текст, який вимагає осмислення і вивчення.

Ключовим аспектом розуміння дискурсу казки є його здатність бути продуктом певного соціокультурного контексту. Текст казки не існує у вакуумі, він завжди відображає потреби, страхи, ідеали того часу, в якому створюється. В авторських казках часто є відголоски соціальних змін, боротьби за права людини, питання соціальної нерівності чи відповідальності.

У таких творах, як «Щасливий принц» О. Вайльда чи «Маленька русалочка» Г. Крістіана Андерсена, автори звертаються до соціальних і моральних проблем, намагаючись вказати на глибокі суперечності в суспільстві та людській природі. Таким чином, казка стає не просто літературним жанром, а своєрідним дзеркалом соціальних реалій [3].

Один із характерних аспектів авторської казки як дискурсу – її багатозначність і можливість множинних інтерпретацій. Це дозволяє казці залишатися актуальною на різних етапах розвитку суспільства, оскільки її зміст може змінюватися залежно від історичної ситуації, соціальних умов та інтелектуального контексту.

З цієї точки зору авторська казка може бути сприйнята як живий текст, здатний адаптуватися і трансформуватися залежно від потреб читачів і вимог часу. Тому аналіз авторської казки через призму дискурсу відкриває широку перспективу для подальших досліджень у галузі літературознавства, лінгвістики та культурології.

Авторська казка – це специфічний літературний жанр, який має своє походження від народної казки, але кардинально відрізняється від останньої своїм авторським відбитком. Вона є результатом індивідуальної творчості письменника і може містити елементи фантазії, символізму, алегорії та моральних чи філософських рефлексій. Основною особливістю авторської казки є наявність чітко окресленого автора, що визначає напрямки і характер казки, а також інтерпретацію соціальних і культурних явищ через призму вигаданого світу [4].

У межах жанру авторської казки розвиваються нові дискурсивні практики, які відображають світогляд авторів, їхнє ставлення до моральних, соціальних, політичних та етичних питань. Саме тому авторську казку можна трактувати не лише

як літературний твір, а й як важливу дискурсивну одиницю, через яку здійснюється певна комунікація з читачем [5].

Авторська казка зберігає базові риси традиційної казки, зокрема структуру, наявність фантастичних елементів, умовність часу та простору, боротьбу між добром і злом. Проте вона значно відрізняється в контексті авторського підходу до реалізації цих елементів. Авторська казка, на відміну від народної, не є частиною анонімного культурного процесу, а є результатом індивідуального художнього задуму. Тому кожен твір в рамках цього жанру несе в собі відбиток авторського світогляду, його уявлень про мораль, соціальні норми та культурні ідеали.

Однією з важливих рис авторської казки є використання елементів наративної стратегії, які дозволяють підвищити виразність казкового світу. Наприклад, казки Г. К. Андерсена, такі як «Снігова королева» або «Русалонька», містять складні емоційно насичені наративи, в яких персонажі виступають як носії етичних цінностей. Це дозволяє побудувати багаторівневу символічну структуру, де основний конфлікт і рішення зводяться до універсальних моральних категорій.

Авторська казка, як частина художнього дискурсу, функціонує не лише як розповідь, а й як складна комунікативна одиниця, що передає емоційні, етичні, соціальні й культурні цінності через інтерпретацію реальності. Вона є частиною більш широкого дискурсу, в межах якого формується уявлення про світ, людську природу, моральні норми та соціальні стосунки.

Ключовими аспектами дискурсивної природи авторської казки є:

**Суб'єктивність автора.** Автор вільно вибудовує систему образів, сюжетних ліній, які відповідають його уявленням про світ, тим самим створюючи певний світоглядний контекст, що впливає на читача. Наприклад, у творах Оскара Вайльда, таких як «Щасливий принц», казковий сюжет служить способом вираження філософських ідей про жертву, співчуття та соціальну нерівність.

**Моральний і соціальний контекст.** Казка часто розв'язує етичні дилеми, пропонуючи читачеві певні моделі поведінки, що відповідатимуть моралі автора чи соціальним нормам епохи. У свою чергу, ці теми часто відображаються через казкову форму, що дає можливість втручання у дискурс, пов'язаний із суспільними проблемами [6].

**Інтертекстуальність.** Важливим аспектом авторської казки є взаємодія з іншими літературними та культурними текстами, на які автор може робити прямі або непрямі посилання. Це дозволяє створювати багатозначні й глибокі образи, що розкривають більше смислів і контекстів для осмислення. Наприклад, в казках Льюїса Керрола «Аліса в Країні чудес» можна прослідкувати багато посилань до філософських ідей, логіки та мовних ігор, що сприяє розвитку інтелектуального дискурсу.

Важливо зазначити, що авторська казка виступає не лише як естетичний, а й як соціально-педагогічний інструмент. Вона здатна формувати у читачів уявлення про соціальні норми, ідеали, моральні орієнтири та зразки поведінки. Через казкову форму, в якій ідеологічний меседж подається у вигляді уявних подій, казка стає важливим елементом соціалізації.

Авторська казка як жанр не є лише літературним продуктом, а є складною дискурсивною одиницею, що поєднує елементи художнього тексту з комунікативними цілями автора. Вона створює особливий простір для взаємодії автора і читача,

в якому здійснюється не лише передачі інформації, а й вплив на емоційно-ціннісну свідомість читача. Через інтертекстуальність, моральні уроки та емоційну насиченість авторська казка стає потужним інструментом дискурсивного впливу, здатним формувати соціальні уявлення, моральні принципи і світоглядні орієнтири суспільства.

Авторська казка, як жанр літератури, має значний дискурсивний потенціал, що дозволяє їй бути не лише інструментом для передачі емоційного та естетичного досвіду, а й способом трансляції глибших культурних, моральних і соціальних смислів. Вона виконує кілька функцій, включаючи виховну, пізнавальну, критичну та навіть терапевтичну. Оскільки авторська казка є результатом індивідуальної творчості, її дискурс завжди відображає світогляд і соціокультурний контекст автора, що робить її важливим засобом культурної комунікації.

### 1. Морально-етичний дискурс

Один з основних аспектів дискурсу авторської казки полягає в її здатності формувати морально-етичні уявлення. Проте в цьому контексті важливо враховувати, що ці уявлення можуть змінюватися в залежності від культурного, історичного та соціального контексту, в якому створюється казка. Наприклад, казки Ганса Крістіана Андерсена містять чітко виражену мораль, часто із закликами до доброти, самопожертви та моральної чистоти. Але одночасно їхній дискурс здатний розкривати складні соціальні проблеми, такі як бідність, самотність і соціальна нерівність, що робить ці казки багатогарними з точки зору етики.

У деяких авторських казках, таких як «Щасливий принц» Оскара Вайльда, моральні уроки пов'язані з ідеєю самопожертви та здатності віддавати частину себе на благо інших, навіть якщо це суперечить власним інтересам. Цей моральний дискурс також є критикою суспільства, в якому пріоритет надається матеріальному добробуту, а не духовним цінностям.

### 2. Соціокритичний дискурс

Авторська казка, як і будь-який інший вид художньої літератури, може виконувати важливу соціокритичну функцію, вказуючи на несправедливість, нерівність або інші соціальні проблеми. Це особливо помітно у творах, що поєднують традиційні казкові мотиви з глибокими соціальними та політичними темами.

Наприклад, у «Алісі в Країні чудес» Льюїса Керрола можна простежити сатиру на соціальні норми та структури влади, оскільки казковий світ відображає абсурдність і нелогічність суспільних та політичних систем того часу. Через іронічне зображення персонажів та ситуацій Керрол демонструє деформацію суспільних устоїв, підриваючи звичні уявлення про справедливість і здоровий глузд [7].

### 3. Філософський дискурс

Авторська казка також може містити глибокий філософський контекст, ставлячи перед читачем питання існування, сенсу життя, особистої відповідальності та морального вибору. Такий дискурс часто є центральним у творах, де казкові елементи використовуються для розгляду складних філософських тем.

У казці «Снігова королева» Ганса Крістіана Андерсена ми зустрічаємо філософський дискурс, що стосується внутрішнього світу людини, пошуків справжнього щастя і саморозуміння. З одного боку, сюжет є класичною історією про боротьбу добра зі злом, але з іншого – він ставить питання про вплив

зовнішнього світу (уособленого в образі Снігової королеви) на внутрішній стан героя, його здатність до співчуття і любові. Тема душевної рівноваги, внутрішньої боротьби і морального вибору розкривається через символи та алегорії, що робить цей дискурс особливо глибоким і багатогарним.

### 4. Ідеологічний дискурс і інтертекстуальність

Авторська казка часто має сильний ідеологічний підтекст, що дозволяє їй відображати актуальні проблеми своєї епохи та впливати на формування громадської думки. Через казкові образи автори можуть впроваджувати конкретні ідеї або виступати за зміну соціальних норм.

Так, у творчості Оксани Забужко, де авторка переплітає фольклорні мотиви з сучасними реаліями, створюється новий тип казки, яка не лише розважає, але й пропонує способи перегляду усталених ідеологій. Природа і людина, національна ідентичність та питання жіночої самосвідомості займають важливе місце в її казках, що розкриває ідеологічний потенціал жанру [7].

Інтертекстуальність казок також є важливим аспектом їхнього дискурсу, оскільки автори часто посилаються на інші літературні твори, біблійні сюжети або міфологічні мотиви, надаючи їм нових значень. Цей аспект підвищує глибину та багатогарність казки, що відкриває перед читачем можливість для численних інтерпретацій.

### 5. Емоційно-психологічний дискурс

Авторська казка також може виконувати терапевтичну функцію, допомагаючи читачу подолати емоційні або психологічні труднощі через символи і метафори. Вона має здатність розвивати емпатію, вчити співчуття та саморозуміння через переживання персонажів і їхні емоційні реакції.

Психологічний аспект казки розкривається через вивчення внутрішнього стану героїв, їхніх переживань, страхів та надій. Читачі можуть побачити свої власні емоційні проблеми відображеними в образах казки, що дозволяє їм знайти внутрішнє заспокоєння або відповіді на особисті питання.

Авторська казка як різновид художнього дискурсу є потужним інструментом комунікації, що дозволяє письменнику не лише виражати власні думки, а й впливати на свідомість читача через трансляцію певних ідеологічних, моральних та естетичних посылів. Вона функціонує на різних рівнях: як елемент культури, що зберігає традиції і водночас інтерпретує їх у контексті сучасного розуміння світу; як елемент виховання, що формує уявлення про мораль, етику, право й обов'язок, а також як інструмент інтелектуальної та емоційної соціалізації особистості.

У межах дискурсивного підходу авторська казка постає не просто як наративний текст, але як поле, на якому розгортається складний процес взаємодії між автором, текстом і читачем. Саме через цю взаємодію створюється глибокий смисловий контекст, який дозволяє читачу не лише сприймати казку на поверхневому рівні, а й залучати до неї власні рефлексії та інтерпретації.

Авторська казка має особливий дискурсивний потенціал завдяки високому рівню символізму та інтертекстуальності. Через використання алегоричних образів і метафор, автори надають казці багатогарне значення, яке може бути інтерпретоване різними способами залежно від соціокультурного контексту, в якому цей текст сприймається. Цей аспект є важливим для розуміння казки як різновиду дискурсу, адже він доз-

воляє казці функціонувати на рівні як художнього тексту, так і соціально-політичного або морального послання.

Крім того, авторська казка, на відміну від традиційної фольклорної, є індивідуальним твором, що містить у собі особистісний підхід автора до відображення реальності, його світогляд та внутрішні переживання. Ця індивідуалізація дозволяє глибше проникати в унікальний дискурс кожного письменника і розкривати не тільки характерні риси конкретного твору, але й специфічні культурні, історичні та соціальні аспекти, які відображаються через сюжет, образи та символи казки. Так, у казках Ганса Крістіана Андерсена, наприклад, можна побачити соціокультурні переживання Європи XIX століття, що проникають у тканину наративу через мотиви самотності, любові, соціальних нерівностей.

Авторська казка також виконує важливу роль у розвитку мовної картини світу. Вона не тільки зберігає особливості мови і стилістики певної епохи, але й впливає на формування мовних патернів, смислових зв'язків і символічних значень. Завдяки цьому казка як дискурсивне явище сприяє розвитку як лінгвістичного, так і культурного контексту.

У результаті можна зробити висновок, що авторська казка є складним і багатофункціональним дискурсивним утворенням, яке взаємодіє з різними аспектами соціальної реальності, зокрема через літературні, культурні та етичні канали комунікації. Це дозволяє їй виконувати не лише естетичну функцію, але й освітню, моральну та критичну функції, що надає їй незмінної актуальності та значущості у сучасному соціокультурному просторі.

Подальші дослідження авторської казки в контексті дискурсу можуть бути орієнтовані на вивчення її впливу на сучасну мовну ситуацію, а також на розкриття зв'язків між казкою та іншими жанровими формами, такими як фольклор, міф, притча та літературна алегорія. У цьому контексті особливу увагу варто приділити взаємодії казки як жанру з іншими формами творчого вираження та її функціональним значенням у культурному діалозі між поколіннями.

#### Література:

1. Ван Дейк Т. А. Дискурс та влада / пер. з англ. Т. А. Ван Дейк. Київ : К.І.С., 2009. 296 с.
2. Дем'янов В. З. Дискурс: проблеми когнітивної теорії. *Мова і культура*. 2001. Вип. 3. С. 3–11.
3. Фейкуле Н. А. Дискурс як об'єкт лінгвістики: сутність і типологія. *Наукові записки. Серія: Філологічна*. 2010. № 98. С. 45–49.
4. Чернявська В. С. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2010. 208 с.
5. Вайльд О. Щасливий принц та інші казки / пер. з англ. Київ : Знання, 2003. 126 с.
6. Керрол Л. Аліса в Країні чудес / пер. з англ. В. Корнієнко. Харків : Віват, 2017. 160 с.
7. Забужко О. Казка про калинову сопілку. *Писанка*. 2011. № 2. С. 14–19.

#### Reshytko A. The author's fairy tale as a kind of discourse

**Summary.** The article explores the author's fairy tale as a unique type of artistic discourse that combines individual-aesthetic creativity with the communicative-pragmatic functions of language. The author's fairy tale is analyzed not only as a literary genre but also as a discursive practice reflecting the linguistic worldview, the mentality of the era, and the personal outlook of the writer. An attempt is made to define the place of the author's fairy tale within the general structure of discourse, taking into account its genre, stylistic, ideological, and cultural features. Special attention is paid to the differences between the author's and the folk tale, particularly in the personal nature of the utterance, the presence of a concrete author, interpretive openness of the text, and its embedding in social, historical, or philosophical contexts.

The article analyzes the mechanisms of realizing the discursive function of the fairy tale through linguistic, narrative, and intertextual means. Specifically, the role of symbolism, allegory, and metaphor is examined as tools for meaning-making. Particular focus is given to how the author's fairy tale shapes and transmits value orientations, social attitudes, moral categories, and cultural codes determined by the author's personality and national tradition. Examples of fairy tales by well-known European and Ukrainian authors (O. Wilde, L. Carroll, H. C. Andersen, O. Zabuzhko) are provided, functioning as autonomous discursive systems capable of initiating critical reflection on reality, nurturing emotional intelligence, and fostering national identity in readers.

The article concludes that the author's fairy tale is not only a literary genre but also a powerful instrument of cultural communication, serving as a platform for dialogue between author and reader, past and present, real and imaginary. Prospects for further research on the author's fairy tale are outlined within the frameworks of cognitive linguistics, linguoculturology, literary studies, and social communication.

**Key words:** author's fairy tale, discourse, literary discourse, narrative, intertextuality, communicative function, cultural codes.